

ET LILLE POLYFONT STUDIE AF DET FRANSKE MODALVERBUM *DEVOIR*

af
Merete Birkelund

The main purpose of this contribution is to study some utterances which are modalized by the French verb *devoir*. These utterances contain several 'voices' because of the polyphonic character of the modal verb – and when they are negated, the interpretation of the utterance seems even more complex. This complexity is due to the combination of the inherent polyphonic character of the modal verb and the polemic negation. I will here try to examine the voices present in these structures in order to characterize the inherent polyphonic aspects of some negated modalized utterances in French.

1. *Indledning*

Hensigten med denne artikel er dels at beskrive nogle eksempler på ytringer, hvori det franske modalverbum *devoir* indgår, dels at illustrere, at sådanne modale ytringer kan siges at være polyfone. Den teoretiske tilgang indskriver sig i en fransk tradition og har sit udgangspunkt i den skandinaviske polyfoniteori, *ScaPoLine* (jf. Nølke *et al.* 2004), som er en lingvistisk formaliseret teori,¹ hvis genstandsområde er den sproglige kodning af polyfoni i sprogsystemet. Formålet med dette lille bidrag til Carl Baches Festskrift i anledning af hans 60 års-dag er således at diskutere de forskellige synspunkter som ytringer, der er modaliseret af modalverbet *devoir* og negeret af nægtelsen *ne... pas*, måtte indeholde samt at undersøge den form for polyfoni, sådanne ytringer er et udtryk for.

Det franske modalverbum *devoir* karakteriseres som et polysemnt verbum. Ytringer, som er modaliseret af *devoir*, kan, afhængigt af kontekst, læses som havende enten deontisk eller epistemisk ind-

hold. Den overordnede opfattelse af begrebet 'modalitet', som jeg vil anvende her, lægger sig tæt op ad den definition, man finder hos Bache & Davidsen-Nielsen, der siger, at modalitet skal forstås som "a *qualification* of an utterance whereby the speaker operates with alternatives to the actual world" (1997: 324). Epistemisk og deontisk modalitet opfattes som de to væsentlige former for "*non-factuality*" (ibid.). I en modaliseret ytring med epistemisk indhold udtrykker afsender, at "a certain situation is conceivably real", mens en ytring med deontisk indhold udtrykker, at "a certain situation is desirable" (ibid.). Det er navnlig modaliserede ytringer med det deontiske *devoir*, som vil være i fokus i denne lille undersøgelse. De ytringer, jeg her vil beskrive, indeholder forskellige former for forpligtelse og nødvendighed, som afsender giver udtryk for i forhold til modtager. Hvorvidt det er afsenders egen holdning, der tilkendegives, eller eventuelt en andens, vil en polyfon analyse kunne give nogle mulige bud på.

2. Lidt om modalitet og verbet *devoir*

I henhold til fransk tradition opfattes det franske modalverbum *devoir* generelt som et polysemt verbum (jf. bl.a. Kronning 1996). Dets semantiske indhold betragtes følgelig som tvetydigt, hvorfor det er nødvendigt at inddrage kontekstuelle informationer for at kunne afkode dets korrekte modale indhold. Det afgørende for en sådan afkodning er, at den ytring, hvori modalverbet forekommer, altid ledsages af en række informationer, som bidrager til at afgøre verbets modale indhold. Kontekstuelle præciseringer kan være af enten sproglig eller ikke-sproglig art. Et eksempel som (1) nedenfor giver i princippet mulighed for to forskellige læsninger af ytringens modale indhold:

- (1) Pierre doit mentir.
('Pierre skal /må lyve')

– henholdsvis en epistemisk læsning og en deontisk læsning. I afkodningen af den modalitet, der skal tillægges *devoir*, er det derfor nødvendigt i eksempel (1) at inddrage ko(n)tekst og pragmatiske faktorer.

En epistemisk læsning af eksempel (1) forekommer umiddelbart at være den mest naturlige. I henhold til Kronning (2006: 305) angiver epistemisk modalitet "den styrke som talaren – eller noget annat "modalt subjekt" – tillämer det i yttrandet uttryckta kunnskapsinnehållet. Detta kan t.ex. framställas som 'sant', 'sannolikt' eller 'nödvändigt sant'."

Den epistemiske betydning kan kun **vises**, hvorimod den deontiske betydning **siges**.² Skal modalverbet tolkes deontisk, kan *devoir* perifraseres som "necessary in view of the law" (Kratzer 1991: 640). I en deontisk læsning af *devoir* refererer den ytring, hvori verbet forekommer, til nogle specifikke regler, der typisk er afledt af andre fundamentale normer og regler (cf. Kratzer 1991). En deontisk tolkning ville dog sandsynligvis på grund af det semantiske indhold i verbet *mentir* kun kunne forekomme i en ganske særlig kontekst, idet man efter al sandsynlighed kun i specielle tilfælde ville kræve, at en person skulle foretage sig noget almindeligvis moralsk forkasteligt som at lyve.

2.1. *devoir*, tempus, negationens placering og deontisk modalitet

Jeg vil det følgende beskrive det franske modalverbum *devoir* og dets karakteristika, dog med særligt fokus på dets deontiske betydning. Sammen med *pouvoir* ('kunne', 'måtte') har *devoir* ('måtte', 'skulle', 'burde') nogle karakteristika, som adskiller disse to modalverber fra de øvrige, som i den franske tradition opfattes som modale, dvs. *savoir* ('vide'), *vouloir* ('ville') og *oser* ('turde'). De to verber, *devoir* og *pouvoir*, kan ikke efterfølges af en kompletivsætning som objekt; de kan kun følges af et infinitivsyntagme og placeringen af den syn-

taktiske negation *ne ... pas* er underlagt særlige regler, idet den ikke altid har selve modalverbet i sit virkefelt. Disse karakteristika gør at man på fransk opfatter *devoir* og *pouvoir* som 'ægte' modalverber.

Tilstedeværelsen af modalverbet *devoir* giver mulighed for at flytte negationen, uden at verbets modale indhold som sådan anfægtes, således som det kan ses i eksemplerne (2) og (2a). Syntaktisk har negationen i (2) modalverbet *doit* i sit virkefelt, mens det i (2a) er infinitiven *vendre*, der syntaktisk befinder sig i negationens virkefelt:

- (2) Il ne doit pas vendre sa maison.
('Han må/skal ikke sælge sit hus')
(2a) Il doit ne pas vendre sa maison.
('Han skal undlade at sælge sit hus')

Vigtigt er det imidlertid at fastholde, at *devoir* bevarer sit modale indhold uanset negationens placering, og det gælder, hvad enten *devoir* har epistemisk eller deontisk indhold. Negationen anfægter således ikke det modale indhold som sådan i *devoir*, hvis funktion det er at modificere afsenders holdning til propositionens indhold og den information, der ligger i infinitiven. Semantikken i (2) og (2a) er overordnet set identisk, dog med den forskel, at i (2a) bliver betydningen nærmest lig et råd fra afsender om at 'lade være med at sælge huset', mens (2) snarere skal læses som en nødvendighed eller forpligtelse til ikke at 'sælge'. Eksemplerne (3) og (3a) viser den samme form for semantiske nuancer:

- (3) Tu ne devrais pas mentir.
('Du burde ikke lyve')
(3a) Tu devrais ne pas mentir.
('Du burde lade være med at lyve')

idet (3) angiver en form for bebrejdelse, mens (3a) har betydning af et råd, der svarer til '*Tu devrais dire la vérité*' ('du burde sige sandheden').

Selv om disse eksempler peger på en semantisk nuanceforskelle, der er afhængig af negationens placering, er der alligevel på fransk en udpræget generel tendens til at placere negationen således, at det er det styrende modalverbum, der syntaktisk befinder sig i negationens virkefelt.³

Med deontisk indhold angiver *devoir* en fremtidig nødvendighed eller forpligtelse, der dog ofte er behæftet med nogle ekstra semantiske nuancer for at antyde, at dette fremtidige er noget, der allerede er besluttet eller aftalt inden udsigelsestidspunktet. Afsender refererer således til, hvad Kronning (1996) kalder for en "régularité nomique", dvs. en lov eller regel, der opfattes som naturlig i den pågældende situation. I et eksempel som (4) infereres, at den pågældende forpligtelse eller nødvendighed, som *devoir* udtrykker, er afledt af en anden fundamental regel, som afsender henholder sig til:

- (4) Le représentant exclusif doit vendre les articles à lui confiés.
('Eneforhandleren skal sælge de varer, han har fået overdraget')

I dette eksempel er det den kontraktretlige lovgivning, som kontraktens bestemmelser er underlagt og som eksisterer allerede **inden** udsigelsestidspunktet. Det er dog først i det øjeblik, udsigelsen foregår, at den specifikke forpligtelse (i dette eksempel: '*vendre les articles à lui confiés*') får eksistens. Forpligtelsen skabes med andre ord af afsender i selve udsigelsesøjeblikket.

På trods af den deontiske læsning af 'forpligtelse' eller 'nødvendighed' (jf. eksempel (4)), kan afsender ikke vide sig sikker på, hvorvidt handlingen realiseres eller ej. Selv om modalverbet udtrykker forpligtelse, giver afsender blot udtryk for, at han forventer, ud fra sit kendskab til situationen og de eksisterende love og regler, at modtager vil udføre den forpligtelse, som modalverbet angiver. Dette kan illustreres ved at tilføje en negation som i (2b):

- (2b) Pierre doit vendre sa maison ... mais il ne le fera pas.
('Pierre skal / må sælge sit hus... men han gør det ikke')

Ved i stedet at anvende en præsens som i eksempel (4a) kan afsender derimod udtrykke langt større sikkerhed med hensyn til handlingens realisering:

- (4a) Le représentant exclusif vend les articles à lui confiés.
(‘Eneforhandleren sælger (= skal sælge) de varer, han har fået overdraget’)

Eksempel (4a) må læses som værende generisk, idet den forpligtelse, der i denne kontekst udtrykkes ved anvendelsen af præsens (*vend*), er helt naturlig og indlysende i den pågældende situation. Det samme gør sig gældende i eksempel (2c):

- (2c) Pierre vend sa maison.
(‘Pierre sælger sit hus’)

hvor det ikke er muligt at tilføje en negation, jf. (2d):

- (2d) *Pierre vend sa maison ... mais il ne le fera pas.

Står *devoir* derimod i futur, er der tale om en begivenhed, hvis realisering afsender på udsigelsestidspunktet endnu ikke kan vide noget om, eftersom den pågældende handling endnu ikke er aktuel på udsigelsestidspunktet. Forpligtelsen kan blive realiseret, men kun på betingelse af, at der er en såkaldt udløsende effekt til stede i situationen, dvs. der skal i konteksten eller i situationen være en forudgående faktor, som anses for en forudsætning for, at den forpligtende handling kan realiseres, fx som i (5), hvor det er hele den handling, der ligger i '*présentation du successeur*', der er forudsætningen for realiseringen af forpligtelsen '*être observés*':

- (5) La présentation du successeur doit intervenir le plus tôt possible. ...

En cas de présentation d'un nouveau candidat à la succession, les mêmes délais devront être à nouveau observés de part et d'autre.

(‘Præsentation af efterfølgeren skal foregå så hurtigt som muligt. ... Hvis en ny kandidat præsenteres som efterfølger, skal de samme frister igen overholdes af begge parter’)

Det, der siges ved anvendelsen af *devoir* i futur, er, at reglen endnu ikke er aktuel i udsigelsesøjeblikket, men at den kan blive det i fremtiden under forudsætning af opfyldelsen af nogle forudgående betingelser.

3. Sproglig polyfoni og forskellige typer af polyfoni

Hvad er sproglig polyfoni? Rent intuitivt fornemmer man, at enhver tekst eller diskurs lader flere 'stemmer' eller synspunkter⁴ komme til orde. Afsender vil altid positionere sig i forhold til andre afsendere, hvis synspunkter han lader skinne igennem i sin tekst. Disse andre afsendere kan være reelle eller blot nogle, som afsender forestiller sig.

Den sproglige polyfoniteori, der er inspireret af den franske lingvist Oswald Ducrot (bl.a. 1980, 1982 og 1984) og hvis idégrundlag er videreudviklet i den skandinaviske teori ScaPoLine (se Nølke *et al* 2004), gør op med tanken om, at en teksts afsender skal betragtes som en **udelelig** enhed.⁵ I en polyfon tilgang er en ytring ikke udtryk for en enkelt talers 'stemme', men indeholder derimod en flerhed af synspunkter. Det betyder, at der generelt altid vil være flere synspunkter til stede i den samme ytring, synspunkter, som typisk vil stå i et hierarkisk forhold til hinanden. Synspunkterne er semantiske enheder, der har en synspunktbærer. Den grundlæggende tanke er, at hvis der er polyfoni til stede, vil der altid efterlades nogle spor i den sproglige form, som efterfølgende kan afkodes i den sproglige analyse.

Tekstkonstruktøren (forkortet LOC, af "locuteur-en-tant-que-constructeur") er altid til stede i diskursen i form af de billeder, han konstruerer af sig selv. LOC iscenesætter en række diskursindivider og deres synspunkter. Det er LOC, der påtager sig ansvaret for udsigelsen, og han kan bedst sammenlignes med en orkesterleder, mens de øvrige diskursindivider svarer til orkestermedlemmerne, der iscenesættes af LOC; således fx ytringsafsender (forkortet l_0), der er et billede af LOC på udsigelsestidspunktet, og tekstafsender (forkortet L), der opfattes som et mere generelt billede af LOC og som er uafhængig af udsigelsestidspunktet. Præsenteres et synspunkt, som ikke er LOCs eget, er der tale om polyfoni. Det skal dog bemærkes, at der ikke kan være tale om et uendeligt antal synspunkter, idet de tilstedeværende synspunkter skal kunne verificeres via de spor, der efterlades sprogligt. Selve identifikationen af de enkelte diskursindivider er imidlertid ikke altid mulig, idet der kan være tale om en ikke-tilstedeværende konkret person, en tredje person, som ikke umiddelbart kan identificeres, eller et individ, som afsender blot forestiller sig. Det hele afhænger af den givne ko- eller kontekst eller af den konkrete situation.⁶

Da der skelnes mellem flere typer polyfoni, er det muligt at opstille en lille typologi, som kan bidrage til at karakterisere afsender og de synspunkter, der er til stede i den enkelte ytring. I det følgende vil jeg se ganske kort på de forskellige mulige former for polyfoni, dog med primært fokus på 'ekstern polyfoni'.

3.1. Ekstern polyfoni

I henhold til Nølke (1994) findes der flere former for polyfoni, alt afhængig af hvilke synspunkter der kan tillægges hvilke ytringsafsendere. Der er tale om 'ekstern polyfoni', hvis det er muligt at fastslå, at synspunktet tilhører en anden person eller instans end ytringsafsender. Man taler om ekstern polyfoni, når ytringen indeholder

mindst ét synspunkt, som kan tillægges et andet diskursindivid end tekstafsender, L, og ytringsafsender, l_0 .

ScaPoLine arbejder desuden med ekstern polyfoni i streng forstand, hvis synspunktet, $spkt_1$, tillægges et diskursindivid, som ikke kan tillægges hverken l_0 , L, et heterogent MAN (svarende til ON, som betegner en kollektiv tredje ('un tiers collectif', cf. Nølke *et al* 2004: 39)) eller nogen gruppe, som omfatter L.

3.1.1. Den polemiske negation og ekstern polyfoni

Da polyfoni altid vil efterlade sig spor i den sproglige form, vil der i teksten være nogle polyfonimarkører til stede. Således er den syntaktiske negation *ne ... pas* et typisk eksempel på en sådan polyfonimarkør, hvilket Oswald Ducrots klassiske eksempel illustrerer:

- (6) Ce mur n'est pas blanc.
('Denne væg er ikke hvid')

I dette eksempel præsenterer negationen to uforenelige synspunkter (spkt), der forholder sig hierarkisk til hinanden, idet det positive synspunkt ($spkt_1$) er implicit, mens det negative synspunkt ($spkt_2$) fungerer som en eksplicit udtrykt afvisning heraf (jf. bl.a. Ducrot 1984, Nølke *et al.* 2004). Eksemplet kan formaliseres som følger:

- (6a) Ce mur n'est pas blanc.
Spkt₁: [X] SAND ('ce mur est blanc')
Spkt₂: [l_0] FALSK (spkt₁)

I denne ytring har man fornemmelsen af, at en eller anden (i eksempel (6a) udtrykt ved X), som er kilde til synspunktet, kunne have ment og sagt, at 'denne væg er hvid'. Negationen, som ytringsafsender (l_0) anvender, fastslår, at dette synspunkt ($spkt_1$) er forkert eller falsk.

Negationen fungerer således ikke som en beskrivelse af en bestemt situation i verden, men ytringsafsender ønsker ved sin anvendelse af negationen at vise, at han afviser en tidligere fremsat ytring, og kaster sig således ud i en form polemik med en ikke nærmere bestemt tidligere ytringsafsender. Negationen *ne...pas* kan i eksempel (6) beskrives som værende polemisk.⁷ At der er to synspunkter til stede, kan illustreres ved mulige fortsættelser af ytringen som i (6b) og (6c):

- (6) Denne væg er ikke hvid.
 (6b) – det ved jeg godt.
 (6c) – ... og det er min nabo ked af.

Her afspejles i de mulige reaktioner på ytringen, at der henvises til det eksplicit udtrykte negative synspunkt, mens reaktionerne i (6d), (6e) og (6f):

- (6d) Hvorfor skulle den også være det?
 (6e) ... det tror min nabo ellers.
 (6f) ... Tværtimod, den er helt sort.

relaterer sig til det implicitte positive synspunkt, $spkt_1$, idet det ikke drejer sig om det modsatte af, at væggen ikke er hvid, men derimod om, at væggen skulle være hvid.⁸ Sætningen i (6) giver således instrukser om tilstedeværelsen af en polyfonistruktur, hvori der findes to synspunkter. Det er negationens tilstedeværelse, der foranlediger denne instruktion. Det er tydeligt, at det er ytringsafsender, I_0 , der er ansvarlig for $spkt_2$, mens det ikke kan afgøres, hvem der er ansvarlig for $spkt_1$.

3.2. Intern polyfoni

Der er imidlertid ikke altid en flerhed af afsendere til stede i ytringen; i så tilfælde tales der om 'intern polyfoni'. Intern polyfoni

findes i det tilfælde, hvor ytringen formidler et synspunkt, der kan tillægges ytringsafsender, I_0 , (jf. Nølke 1994) og som han er ansvarlig for.

I modaliserede ytringer med det deontiske *devoir* er det efter al sandsynlighed dog udelukkende ekstern polyfoni, som er relevant, hvilket jeg vil eksemplificere i afsnit 4 nedenfor.

4. Polyfoni i negerede ytringer modaliseret af *devoir*

En ytring med *devoir* kan indeholde flere synspunkter. Der er tale om 'ekstern polyfoni', idet ytringen formidler et synspunkt, som kan tillægges et andet diskursindivid end afsender selv. I eksempel (1) vil man, som tidligere nævnt i afsnit 2, ikke umiddelbart kunne afgøre, om *devoir* har epistemisk eller deontisk værdi:

- (1) Pierre doit mentir.
 ('Pierre må/skal/bør lyve')

Analyseres modalverbet *doit* som epistemisk, vil formaliseringen i henhold til ScaPoline være som følger:

- (1a) Pierre doit mentir.
 $Spkt_1$: [X] (SANDT ('Pierre ment'))
 $Spkt_2$: [I_0] (DEVOIR ($spkt_1$))

Intuitivt er der noget der tyder på, at ytringsafsender i ytringsøjeblikket afsiger en 'dom' over en mulighed, som han eller en eller anden har overvejet. $Spkt_2$ **vises** i Wittgensteins forstand. Læses ytringen derimod med deontisk betydning, **siges** $spkt_2$. Afsender udtrykker, at den nødvendighed eller forpligtelse, som *devoir* med deontisk betydning indeholder, eksisterer inden selve udsigelsen. Hvorvidt handlingen udføres, siger afsender ikke noget om.

Ser vi nærmere på den deontiske læsning af *devoir*, kompliceres tolkningen yderligere, hvis eksempel (1) negeres; for det første på grund af tilstedeværelsen af den polemiske negation, der i sig selv har polyfont indhold, og for det andet på grund af kombinationen med modalverbet, der også kan siges at indeholde flere synspunkter. Tilstedeværelsen af negationen i ytringen fortæller, at der er to synspunkter til stede, nemlig ytringsafsenders negative synspunkt og et implicit positivt synspunkt, som han afviser. Ydermere viderebringer *devoir* i sin positive form en form for flerstemmighed, der refererer til et synspunkt, som kan tillægges en eller anden implicit afsender, her sandsynligvis en generel vedtaget moralsk regel. Derved bliver det polyfone spil i ytringen yderligere kompliceret. Denne komplekse struktur består altså af en kombination af simple synspunkter, som indgår i et sammensat spil, hvor de er indlejrede i hinanden. En enkel løsning på afkodningen af denne kompleksitet vil være blot at lade det modaliserede udtryk '*Pierre mentir*' indgå som en 'blok', der negeres og således opfattes som det synspunkt, ytringsafsender (som en stærk defaultværdi) er ansvarlig for. Det kan illustreres som i (1b):

(1b) Pierre ne doit pas mentir.

Spkt₁: [X] (SANDT ('Pierre doit mentir'))

Spkt₂: [I₀] FALSK (spkt₁)

Hvem der er ansvarlig for de enkelte synspunkter, fremgår ikke entydigt; det kan være ytringsafsender, I₀, der udstikker et forbud mod at lyve, men han kan også, her og nu, blot gentage en allerede udstukket regel, hvis oprindelige afsender ikke behøver at være eksplicit til stede (jf. Kronnings såkaldte '*régularité nomique*', se afsnit 3 ovenfor). Den form for polyfoni, der er på spil her, er ekstern.

I en specifik genre som fx juridiske aftaledokumenter er det umiddelbart mindre kompliceret at præcisere de involverede synspunkter og deres synspunktbærere. I eksempel (7) nedenfor er ytringsafsender, I₀, ansvarlig for det eksplicit negerede synspunkt '*le titulaire ne doit*

pas offrir ses services'. Han forholder sig afvisende over for et implicit positivt synspunkt som '*le titulaire doit offrir ses services*', men hvem der er ansvarlig for dette implicit udtrykte synspunkt, er ikke klart. Udover I₀ (som i den konkrete situation er kontraktindehaveren, der udstikker sine retningslinjer i den konkrete aftale), er der her yderligere involveret den gældende lovgivning, der udstikker de ydre rammer for den præcise aftale. Disse overordnede synspunktbærere er dog ikke eksplicit til stede, hvilket gør eksempel (7) yderligere kompliceret; her er det ikke blot I₀ alene, men også den overordnede lovgivning, som er ansvarlig for den negerede og modaliserede ytring:

- (7) Le titulaire ne doit pas⁹, à l'expiration du présent contrat ...
offrir ses services à quelque titre que ce soit ...
(‘Ihænderhaver må ikke, ved udløbet af nugældende aftale, ...
under nogen form tilbyde sine tjenesteydelser ...’)

Selv om det således er muligt at præcisere synspunktbærerne, er en modaliseret og negeret ytring ganske kompleks med hensyn til det polyfone indhold. Der er således tale om en kompleks form for ekstern polyfoni, konkret manifesteret ved det negerede modalverbum *devoir*.

5. Konkluderende kommentarer

Dette lille studie af negerede ytringer indeholdende det franske modalverbum *devoir* har givet mulighed for at fastslå, at den form for polyfoni, der findes i sådanne ytringer, er ekstern, men at den eksterne polyfoni, som her er i spil, er mere kompleks end normalt, idet modalverbet *devoir* i sin deontiske læsning allerede indeholder flere synspunkter end ytringsafsenders eget. Når sådanne ytringer negeres, kompliceres det polyfone indhold således yderligere. Der er altså ikke blot tale om en simpel form for ekstern polyfoni. Hvorvidt

modalverbet *devoir* skal læses epistemisk eller deontisk, afhænger af den omgivende situationelle kontekst og har ikke nogen umiddelbar indflydelse på ytringens polyfone karakter og de synspunkter, der synes at være involveret.

*Fransk, Institut for Æstetik og Kommunikation
Aarhus Universitet
Nobelparken, Jens Chr. Skous Vej 4
DK-8000 Aarhus C*

Noter

1. Jeg vil her kun i meget begrænset omfang benytte de forskellige formaliseringer, som ScaPoLine-teorien gør brug af, og kun anvende de allermost nødvendige forkortelser til brug for denne analyse.
2. Enhver ytring kan opdeles i henholdsvis *modus* og *dictum*, hvilket svarer til, Wittgensteins distinktion mellem *zeigen* og *sagen*. Jf. Kronnings eksempel (2006: 306): *Il fume* ('Han ryger') som opdeles i *modus* ('det er sandt at') med **vist** betydning og i *dictum* ('han ryger') med **sagt** betydning.
3. Ved andre verber, typisk kognitions- og holdningsverber som fx *croire*, *vouloir* m.fl. ('tro', 'ville'), er der på fransk en stærk tendens til, at negationen placeres ved det styrende verbum som i følgende eksempel: '*Je ne veux pas qu'il vende sa maison*' ('Jeg vil ikke have at han sælger sit hus') og ikke i kompletivsætningen som i? '*Je veux qu'il ne vende pas sa maison*', hvor negationens placering vil blive opfattet som langt mere markeret.
4. Begrebet 'stemme' har sin oprindelse hos den russiske sprog- og litteraturforsker Mikhail M. Bakhtin; ScaPoLine foretrækker betegnelsen 'synspunkt' (*point de vue*), der også vil blive benyttet i denne fremstilling.
5. Jf. også Banfield (1979).
6. Det skal bemærkes, at jeg af pladshensyn ikke vil gå ind i en nærmere beskrivelse af den sproglige polyfoniteori og ScaPoline, men blot henvise den interesserede læser til bl.a. Nølke *et al.* (2004) og Therkelsen *et al.* (2007).

7. Ifølge ScaPoline-teorien opereres med tre forskellige anvendelser af negationen. Den **polemiske** blev illustreret i eksempel (6) og opfattes som negationens primære og fundamentale funktion, mens de to andre funktioner, den **metalingvistiske** og den **deskriptive** funktion, er afledninger af den fundamentale funktion. Da den metalingvistiske og den deskriptive funktion ikke er umiddelbart relevante i denne sammenhæng, vil jeg ikke gå ind i en nærmere beskrivelse af disse to funktioner, men blot henvise til bl.a. Nølke (1994).
8. Her kan yderligere henvises til Nølke *et al.* 2004: 26-30.
9. Det skal bemærkes, at man lige så ofte inden for kontraktsprog ville anvende udtryk som *il est interdit de* eller *il s'interdit de* i betydningen 'det er (ham/hende) forbudt at', hvilket skyldes kravet om størst mulig præcision i juridiske dokumenter. Man søger at undgå anvendelsen af negationen, da den kan gøre de givne regler sprogligt mere komplekse.

Litteratur

- Bache, Carl & Niels Davidsen-Nielsen. 1997. *Mastering English. An Advanced Grammar for Non-native and Native Speakers*. Berlin, New York: Mouton de Gruyter.
- Banfield, Ann. 1979. Où l'épistémologie, le style et la grammaire rencontrent la théorie littéraire. *Langue Française* 44. 9-26.
- Birkelund, Merete. 2000. *Modalité et temporalité dans les contrats commerciaux rédigés en français. Une analyse de l'emploi des temps verbaux dans les énoncés performatifs*. (ph.d.-afhandling). Syddansk Universitet: Institut for Sprog og Kommunikation (uudgivet).
- Birkelund, Merete. 2009. Une analyse de la négation dans les énoncés modalisés par *devoir* et *pouvoir*. I Kratschmer, Alexandra, Merete Birkelund & Rita Therkelsen (red.) *La polyphonie : outil heuristique linguistique, littéraire et culturel*. Berlin: Frank & Timme. 165-181.
- Ducrot, Oswald. 1980. Note sur la polyphonie et la construction des interlocuteurs. I O. Ducrot *et al.* *Les mots du discours*. Paris : Les Editions du Minuit. 233-236.
- Ducrot, Oswald. 1982. La notion du sujet parlant. I *Recherches sur la philosophie et le langage*. Université de Grenoble. 65-93.
- Ducrot, Oswald. 1984. *Le dire et le dit*. Paris: Les Editions du Minuit.

- Kratzer, Angelica. 1991. Modality. I von Stechow, A. & D. Wunderlich (red.) *Semantics – An International Handbook of Contemporary Research*. Berlin, New York: Walter de Gruyter. 639-650.
- Kronning, Hans. 1996. Modalité, cognition et polysémie: sémantique du verbe modal *devoir*. *Studia Romanica Upsaliensia* 54. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis.
- Kronning, Hans. 2006. Polyfoni, modalitet och evidentialitet. Om epistemiska uttryck i franskan, särskilt epistemisk konditionalis. I Therkelsen, Rita, Nina Møller Andersen & Henning Nølke (red.) *Sproglig polyfoni. Tekster om Bachtin & ScaPoLine*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag. 301-324.
- Nølke, Henning. 1990. Formes et emplois des énoncés négatifs: polyphonie et syntaxe de « ne...pas ». *Revue Romane* 25, 2. 223-238.
- Nølke, Henning, 1994. *Linguistique modulaire : de la forme au sens*. Louvain & Paris: Peeters.
- Nølke, Henning, Kjersti Fløttum & Coco Norén. 2004. *ScaPoLine. La théorie scandinave de la polyphonie linguistique*. Paris: Kimé.
- Nølke, Henning. 2007. Hvor ScaPoLine er i 2006? I Therkelsen, Rita, Nina Møller Andersen & Henning Nølke (red.) *Sproglig polyfoni. Tekster om Bachtin & ScaPoLine*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag. 207-226.
- Therkelsen, Rita, Nina Møller Andersen & Henning Nølke (red.) 2007. *Sproglig polyfoni. Tekster om Bachtin & ScaPoLine*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.